

Jedan tip imeničkih složenica u kajkavskome književnom jeziku

BARBARA ŠTEBIH GOLUB

*Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Ulica Republike Austrije 16,
10 000 Zagreb, Hrvatska, bstebih@ihj.hr*

SCN IX/2 [2016], 5–20

Prispevek je tematsko vezan na en tip samostalniških zloženak v kajkavskem knjižnem jeziku, standardiziranem idiomu, ki je imel vlogo knjižnega jezika na območju severozahodne Hrvaške v obdobju od 16. stoletja do 30-ih let 19. stoletja in oblikovanja hrvaškega standardnega jezika na štokavski osnovi. Iz doslej objavljenih zvezkov *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* in kartoteke Inštituta za hrvaški jezik in jezikoslovlje je izpisan korpus 300 samostalniških zloženak, ki imajo na prvem mestu samostalniško, na drugem mestu pa glagolsko sestavino in so nastale z medponsko-priponsko tvorbo. V prispevku je analizirana njihova struktura, dodan pa je tudi abecedni popis pripon, aktivnih pri njihovi tvorbi. Ker je zlaganje opredeljeno kot redak tvorbeni postopek slovanskih jezikov, so v prispevku obravnavani tudi vzroki za njihovo številčnost v kajkavskem knjižnem jeziku. Z namenom ugotoviti, ali gre za hapakse posameznih avtorjev in leksikografov, so analizirani viri, v katerih so prisotni, in njihova potrditev. Izpostavljena je tudi možnost, da je bil povod za njihov nastanek kalkiranje latinskih in nemških modelov.

The topic of this paper is the description of a type of nominal compound in the Kajkavian literary language – the standardized idiom that had performed the function of standard language in North-West Croatia in the period between the sixteenth century and the 1830s and the formation of the Croatian Standard language constructed on the basis of the Štokavian dialect. From the published volumes of the *Dictionary of Kajkavian Literary Language (Rječnik kajkavskoga književnoga jezika)*, and the card files of the Institute of Croatian Language and Linguistics, a corpus was excerpted containing around 300 nominal compound words whose first root morpheme is a noun and the second root morpheme is a verb and which were formed by means of blending and suffixation. This paper analyzes their structure and presents an alphabetical list of productive suffixes in the word-formation processes. Since composition is considered to be a rare word formation process in the Slavic languages, this paper discusses the reasons for such a large number of compound words in the Kajkavian literary language. The analysis is based on the sources in which the compound words are found, as well as their attestation, with a goal of determining whether they are *hapax legomena* of single authors or lexicographers. It is also noted that there is a possibility that the incentive for the creation of a large number of compound words came from calques from Latin and German models.

Ključne besede: kajkavski knjižni jezik, samostalniške zloženke, medponsko-priponska tvorba, hapaksi, kalki

Key words: Kajkavian literary language, nominal compounds, complex-suffixal word formation, *hapax legomena*, calques

0 Uvod

Kajkavski književni jezik bio je polifunkcionalni idiom koji je funkciju književnoga jezika na području banske Hrvatske imao od 16. st. pa sve do formiranja hrvatskoga standardnog jezika štokavske osnovice u prvoj polovici 19. st. U ovom ćemo se radu posvetiti rječotvorbenom segmentu koji je zapostavljen u kroatističkim istraživanjima: tvorbi složenica u kajkavskome književnom jeziku. Osim što je općenito tvorba riječi u kajkavskome književnom jeziku zapostavljena, u kroatistici se složenicama i slaganju kao tvorbenom načinu nije posvećivalo dovoljno pozornosti, a tvorba se riječi svodila na istraživanje sufiksalnog izvođenja.¹ S. Babić (2002: 38) tako zaključuje da je sufiksalna tvorba za hrvatski jezik najkarakterističniji način tvorbe pa je od tristotinjak stranica njegove knjige slaganju posvećeno samo petnaestak.

U *Hrvatskoj gramatici* (1995.) skupine autora složenice se obrađuju na dva-desetak stranica,² no daleko je veća pozornost posvećena čistom slaganju³ (str. 335–355) nego složeno-sufiksnoj tvorbi (str. 355–357). To nije posljedica veće učestalosti čistoga slaganja, već činjenice da je autorica većega dijela poglavlja o tvorbi⁴ E. Barić koja se u svojem bavljenju tvorbom riječi usmjerila na proučavanje upravo čistoga slaganja.

Od novijih radova valja spomenuti raspravu Horvat i Ramadanović (2012.) u kojoj se raspravlja o prirodni spojnika i nastoji razgraničiti složenice od sraslica.

Mi složenicom – prema definiciji E. Barić (1980: 15) – smatramo onu tvorenicu koja je nastala slaganjem, a motivirana je dvjema riječima i koja je s gledišta semantike jedna cjelina, jedinstven pojam u čijem su značenju udružena značenja njezinih osnovnih riječi. Složenicama također, suprotno tradiciji koja je u kroatističkoj derivatologiji postojala od Maretića pa sve do Babića, ne smatramo prefiksalne izvedenice.

¹ Nažalost, gotovo četrdeset godina nakon objavljivanja rada E. Barić u kojem se daje pregled istraživanja složenica u hrvatskome i srpskome jeziku, za hrvatski jezik još uvijek vrijedi njezina uvodna tvrdnja: *Složenicama u hrvatskom i srpskom jeziku nitko se nije sustavno bavio pa su te tvorenice slabo istražene. Ipak, pisalo se i raspravljalo o njima. Zablislata je tu i poneka iskrica čiji je odbljesak i danas prisutan u znanosti.* (Barić 1979: 17)

² Točnije dio od 335. do 357. stranice.

³ U slovnici se rabi i termin E. Barić (1980.) složeno-nesufiksna tvorba.

⁴ Osim odlomka *Tvorba glagola* kojem je autor M. Lončarić.

Korpus za naše istraživanje složenica u kajkavskome književnom jeziku čini oko 3000 riječi ekscerpiranih iz trinaest dosada objavljenih svezaka *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* i kartoteke Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. U našem su korpusu najzastupljenije imeničke složenice, sljede pridjevi, brojevi i zamjenice te neznatan broj glagola.

Kako je riječ o veoma opsežnoj građi, a nekim smo se vrstama imeničkih složenica⁵ (onima struktura⁶ go^sgosuf , go^si , $io^sgo + \emptyset$) već bavili u svojem radu *Složenice u kajkavskome književnom jeziku*,⁷ u ovome ćemo se radu posvetiti skupini imeničkih složenica strukture io^sgosuf . Riječ je dakle o tvorenicama nastalima složeno-sufiksalmom tvorbom, što znači da u njihovoj tvorbi

sudjeluju dva tvorbeno načina istodobno: djelovanjem slaganja nastaje složena tvorbeno osnova, a istodobnim djelovanjem sufiksacije toj se osnovi priključuje sufiks u kojem je onda sadržano tvorbeno značenje tvorenice, tj. njezina pripadnost određenoj značenjskoj skupini. (Barić 1980: 22)

Imenice te strukture tvorene s pomoću nultoga sufiksa (npr. *govnokop* ‘balegar’, *bradonos* ‘bradonja’, *činospis* ‘zapisnik’, *danospis* ‘kalendar’, *dogodospis* ‘kronika’, *drvorez* ‘drvorezbar’) već smo obradili u spomenutom radu, pa će iz ovoga istraživanja biti isključene.

Imeničke složenice strukture io^sgosuf vrlo su česte u kajkavskome književnom jeziku. U našem ih je korpusu tristotinjak, a u njihovoj je tvorbi sudjelovalo 20 sufiksa.

Premda je ponekad teško razlučiti složenice tipa io^sgosuf od onih tipa io^si (je li *zakonopisac* ‘pisac zakona’ ili ‘onaj koji piše zakon’), mi smo se u svojem istraživanju vodili kriterijima koje je za identifikaciju, kako ih ona naziva, »imeničkih složenica nesufiksalmne tvorbe«, odredila E. Barić (1980: 29):

Da bismo jednu složenicu promatrali bar kao moguću složenicu nesufiksalmne tvorbe, potrebno je da drugi njezin dio bude prepoznatljiv kao samostalan leksem. Problem se tek sada javlja jer treba odrediti da li je taj drugi dio ušao u složenicu kao leksem ili je leksemski oblik dobio u tvorbenom procesu, odnosno da li je složenica nastala složeno-nesufiksalmom ili složeno-sufiksalmom tvorbom. Znači da nije dovoljno da dio s oblikom leksema postoji u složenici i izvan složenice.

Dakle, ako u tvorbenu definiciju složenice drugi dio ulazi kao samostalna imenica, smatramo da je riječ o tipu io^si (*dekloljubitelj* nije ‘onaj koji ljubi

⁵ Imeničke složenice prema Barić (1980: 29) definiramo kao složenice koje imaju sva obilježja imenice kao morfološkog razreda, tj. imeničku sklonidbu, sročnost s pridjevom i imenicom i sintaktički položaj.

⁶ Strukturu složenica zbog ekonomičnosti prikazujemo formulama iz kojih je vidljiva njihova struktura. Pri tome se služimo sljedećim kraticama: **i** – imenica, **io** – imenička osnova, **go** – glagolska osnova, **suf** – sufiks. Svjesni prijeporne prirode spojnika, označivat ćemo ga kraticom **s**, ali u eksponentu. Takav je prikaz za srpski prvi uveo I. Klajn (2002: 40), a pokazao se ekonomičnim i primjebivim i na druge slavenske jezike pa tako i za kajkavski književni jezik.

⁷ v. Štebih Golub 2010.

dekle' nego 'ljubitelj dekljih', a *zakonopisac* nije 'onaj koji piše zakon' već 'pisac zakona', *Bogorodica* nije 'ona koja je rodila Boga', već 'rodica Boga' jer je u kajkavskome književnom jeziku imenica *rodica*⁸ potvrđena u značenju 'majka') koji nije uključen u ovo istraživanje.⁹

Prije analize samoga korpusa osvrnut ćemo se na još jedno pitanje prijeporno u slavistici: prirodu spojnika i njihov broj u književnoj kajkavštini.

U *Hrvatskoj gramatici* (1995: 297), bez ulaženja u dublje teorijske rasprave, kao spojnici spominju se samo *-o-*, koje je izlučivo, tj. nije dijelom prve osnove (npr. *gradonačelnik* < *grad-o-načelnik* 'načelnik grada') i multi spojnik. Ukoliko spojnik nije izlučiv, govori se o nultom spojniku.

E. Barić (1980, 1981) isti stav iznosi i u drugim svojim radovima,¹⁰ pa prema tome kriteriju *-i-* u složenici *plačidrug* 'drug s kojim se *plače*' jest spojnik (*plač-i-drug*), dok u složenici *pazikuća* 'onaj koji *pazi* kuću' (*pazi-kuć-a*) nije.

Definirajući spojnik ili intefiks kao afiks koji se pri slaganju umeće između dviju baza, I. Marković (2013: 63) također se priklanja takvome mišljenju.

V. Lopina (1990.) pišući o kalkiranim imeničkim složenicama u crkvenoslavenskom jeziku hrvatske redakcije, osvrće se i na one koje u svojem sastavu imaju *-u-* koje neki interpretiraju kao spojnik. Ta autorica ističe da je *-u-* u složenicama iz njezina korpusa uvijek padežni nastavak prve imenice. Kako smatra da se spojnicima *-e-* i *-o-* vrši sintaktičko izoliranje i neutraliziranje prve osnove, *-u-* tumači kao završni dio prve osnove, a ne spojnik (Lopina 1990: 78). Dakle, pri određivanju spojnika također se vodi kriterijem njegove izlučivosti kao Barić i Marković.

Drukčije mišljenje zastupa S. Babić (2002: 45) koji smatra da spojnik nije formant, nego dodatak osnovi kojim se ona alomorfizira i priprema za slaganje pa shodno tome ulogu spojnika može preuzeti i fleksijski nastavak, npr. u primjeru *višednevni* 'koji traje *više* dana' spojnik je *-e-* koje je dijelom prve osnove.

Takvo poimanje spojnika nalazimo i kod I. Klajna (2002: 27) koji napominje da ako koji od alomorfa osnove završava na *-o* ili *-e*, tada taj fleksijski nastavak preuzima ulogu spojnika. Klajn (2002: 27) zaključuje:

Opšti je zaključak da spojni vokal nipošto nije u svim slučajevima neki poseban »interfiks« ili »Kompositionsmorphem« (kao u polj-o-privreda), nego istu ulogu može preuzeti i fleksioni nastavak (kao i čud-o-tvorac, treć-e-razredni) ili naprosto završni vokal nepromenljive reči (kao i više-dnevni, sto-noga).¹¹

⁸ *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika s. v. rodica.*

⁹ Istim se načelom vode i Horvat; Ramadanović 2012.

¹⁰ Kao što smo već napomenuli, ona je autorica većega dijela poglavlja o tvorbi riječi u *Hrvatskoj gramatici.*

¹¹ Takvim objašnjenjem Klajn (2003: 27) opravdava i pisanje spojnika u eksponentu (npr. *io^sgosuf*): *Takvim pisanjem ističemo da je spojni vokal zapravo završni segment prvog formanta, a ne zaseban formant, ravnopravan sa druga dva.*

Najveći broj složenica obuhvaćenih našim istraživanjem ima spojnik *-o-*, uobičajen u hrvatskome jeziku. U rijetkim se slučajevima kao spojnici javljaju *-u-* i *-a-*.

Spojnik *-u-* potvrđen je u pet primjera: *decujeda* ‘žena vampir’, *boguslovje* ‘teologija’, *konjutržec* ‘trgovac konjima’,¹² *konjupešec* ‘vojnici u konjici koji sjaše prije bitke’ i *križuputje*¹³ ‘raskrižje’. Sve osim imenica *boguslovje* (*Rok Piruš navučitel boguslovja ... hudobnu zadobi zimlicu*. Gašp I, 645) i *križuputje* (*Biva tak kak onoj ruki derveni koja na križuputju vsakomu puta pokaže*. Plača 8b) Patačićevi su hapaksi.¹⁴ Ako imenice *decujeda* i *konjupešec* tvorbeno definiramo kao ‘ona koja jede *decu*’ i ‘pešec na *konju*’, tada je *-u-* očigledno fleksijski morfem, što znači da prema interpretaciji Barić, Markovića i Lopine nije spojnik (spojnik bi u tim slučajevima bio \emptyset).

Međutim, u primjerima *boguslovje*, *konjutržec* i *križuputje* *-u-* nije fleksijski nastavak, već može biti samo spojnik, stoga smatramo da se u književnoj kajkavštini može govoriti o spojniku *-u-*. Dapače, priklanjajući se Babićevu i Klajnovu tumačenju, smatramo da se o tome spojniku radi i u primjerima *decujeda* i *konjupešec*.

U također Patačićevu hapaksu *dupleranoša* ‘svjeconoša; bakljonoša’ (s. v. *daductus* 234), nalazimo spojnik *-a-*. Pri tome složenicu tvorbeno možemo definirati kao ‘onaj koji nosi *dupler*’ ili – u skladu s jezičnim zakonitostima književne kajkavštine – rabeći slavenski genitiv kao ‘onaj koji nosi *duplera*’. Dakle, kada bismo prihvatili tumačenje Barić, Markovića i Lopine, hoće li se *-a-* smatrati spojnikom ili ne, ovisilo bi isključivo o tome za koju smo se tvorbenu definiciju odlučili. Prema tumačenju koje mi prihvaćamo, riječ je o spojniku bez obzira na tvorbenu definiciju. U skladu s time i u imenici *kolo-mazina* ‘mast za *kolo*¹⁵’, govorimo o spojniku *-o-*.

Stoga zaključujemo da se u složenicama iz našega korpusa kao spojnici javljaju *-a-*, *-o-* i *-u-*.

1 Hapaksi i kalkovi

U jezikoslovlju postoji suglasnost da slavenski jezici – za razliku od grčkoga i germanskih jezika – nisu skloni složenicama pa je u njima primarni tvorbeni način izvođenje. Istraživanja pokazuju da su složenice u slavenskim jezicima nerijetko kalkovi (prema grčkome, latinskome, njemačkome, mađarskome). Naše je dosadašnje bavljenje složenicama u kajkavskome književnom jeziku potvrdilo te tvrdnje.

¹² Uz dubletu *konjotržec* potvrđenu kod Jambrešića.

¹³ Uz *križoputje*.

¹⁴ *decujeda* s. v. *lamiae* 3, *konjutržec* s. v. *equorum mango* 410, *konjupešec* s. v. *desultor* 372.

¹⁵ *Kolo* u značenju ‘kotač’.

Kajkavske su složenice također nerijetko hapaksi i to najčešće leksikografski. Posljedica je to purističke orijentacije kajkavskih leksikografa i autora koji su nastojali izbjeći hungarizme, germanizme, pa čak i učene europeizme stvarajući nove kajkavske riječi – veoma često kalkirajući.

Pišući o utjecaju mađarskoga pokreta jezične obnove na kajkavske autore I. Nyomárkay (1989: 68) tvrdi:

... später lehnten sie sich jedoch, gerade weil sie möglichst jeden (auch jeden neuen) Begriff in der Muttersprache ausdrücken wollen, vielfach an das Verfahren der ungarischen Spracherneuerer an. Wie wir noch sehen werden, spielen die ung. Vorbilder auf fast allen Gebieten des Wortbestandes eine sehr bedeutende Rolle. In vielen Fällen bildeten die kroatischen Spracherneuerer neue Wörter nach ung. Muster: die Betrachtungsweise, sogar der Typ der Wortbildung sind gleichsam.

Potkrijepiviši svoje tvrdnje analizom leksika iz Jambrešićeva rječnika, I. Nyomárkay (1989: 75) zaključuje:

Jambresic bildet neue Wörter gern durch Zusammensetzung. Das erste Glied dieser Komposita ist ein Substantiv mit dem Bindevokal -o-, das zweite Glied ein deverbales Substantiv mit dem Suffix -ac, -ec oder ein Verbalstamm.

Rezultat prakse kajkavskih leksikografa koju opisuje Nyomárkay složenice su kao *bogoslovje* ‘teologija’ (J s. v. *theologia*), *danorastje* ‘solsticij’ (J s. v. *solstitium*), *kopnopisje* ‘zemljopis’ (B s. v. *geographia*), *kopnomerenje* ‘geodezija’ (B s. v. *geometria* i P s. v. *iconographia* 828).

M. Rammelmeyer u svojoj monografiji o njemačkim prevedenicama u hrvatskome kao jedan od kriterija za identifikaciju mogućih kalkova navodi da se pri kalkiranju često javljaju dublete, odnosno tijekom pokušaja prevođenja nastaje više tvorbenih varijanata jedne riječi. Primjerice, u 18. st. u književnoj su kajkavštini potvrđena čak tri leksema sa značenjem ‘brodolom’: *ladjoter* (*Vreme bi bilo da ali prestanemo [broditi], ali pak vu brodišču ovem ladjoter dragovoljno terpimo. Št past 5*), *ladjotera* (*Tri puti sem ladjoteru preterpel, noč i dan bil sem vu glubljni morja. Ev 38*) i *ladjoterje* (J s. v. *naufragus* i *Ako bi koja auštrijanska ili gerčka ... ladja ... ladjoterje podnesla, tak bude ... pomoč dobila. Nov horv 321*).

Premda sve te složenice pripadaju istome tipu io^sgosuf, tvorene su različitim sufiksima: Ø, -a, -je, što potvrđuje već spomenuto Rammelmeyerovo zapažanje.¹⁶

¹⁶ Rammelmeyer (1975: 154) hrvatski leksem *brodolom* smatra prevedenicom prema njem. *Schiffbruch*, a nikako prema lat. *naufragium* zato što je hrvatska riječ formalno sličnija njemačkoj nego latinskoj (nesufiksalna tvorenica kao i njemačka, a za razliku od latinske) i zato što se relativno kasno javlja. U slučaju kajkavskih prevedenica napomena o formalnoj sličnosti otpada jer sve imaju sufikse. Prevedenice su, doduše, i u kajkavskome potvrđene tek od 18. st., no to ne smatramo dovoljnim kriterijem za njihovu jednoznačnu kvalifikaciju kao kalkova prema njemačkome.

Kako ćemo rezultate svoje analize imeničkih složenica strukture io^sgosuf u kajkavskome književnom jeziku iznijeti prema abecednom redu sufiksâ koji sudjeluju u njihovoj tvorbi, uz one koji smatramo kalkovima navest ćemo potencijalne modele, a navodit ćemo i tvorbene varijante potvrđene u našem korpusu. Pritom valja naglasiti da se za neke riječi s velikom vjerojatnošću može tvrditi da su prevedenice, dok je za druge ta vjerojatnost manja.

2 Sufiksi aktivni u tvorbi kajkavskih složenica tipa io^sgosuf

Sufiks *-a* javlja se u desetak imenica različita značenja, no najčešće su tvorenice koje označuju osobu, npr. *decujeda* ‘žena vampir’ ili *hižolada* ‘domaćin’. Razmjerno velik broj složenica s ovim sufiksom hapaksi su pojedinih leksikografa: *decujeda* (P s. v. *lamiae* 3), *hižolada* (B s. v. *tapanta*, uz *hižoladavec* što je također Belostenčev hapaks), *peldokaza* ‘predstava’ (B s. v. *comedia*). S obzirom na značenje neke su od njih endocentrične (*bojostaja* ‘predah između dvije bitke’, *ladjotera* ‘brodolom’, *oblakotera* ‘prolom oblaka’), a neke egzocentrične (*brodostaja* ‘brodsko pristanište’).

S pomoću sufiksa *-ar* tvorena su dva Jambrešićeva hapaksa: *kositrolevar* ‘onaj koji lijeva posude od kositra’ (J s. v. *faber*¹⁷) i *jamokopar* ‘onaj koji kopa grabe’ (J s. v. *fossarius*).

Oznaka *-(E)c* apstrahirani je prikaz dviju fonoloških sufikslnih inačica koje se javljaju u našem korpusu: *-(a)c* i *-(e)c*.

S pomoću inačice *-(a)c* u našem je korpusu tvoreno desetak složenica. Sve osim imenice *drvojedac* ‘zool. drvotoč’ (J s. v. *teredo*) znače osobu: *dardonosac* ‘vojnici naoružani dardom’ (B s. v. *lancearius*, *sarissophorus*, *spiculator*), *drevodelac* ‘drvodjeljac’ (J s. v. *faber*), *knjigovezac* ‘knjigoveža’ (*Znameniti knjigovezac ... dobio je ... naručak ... da 1800 žepnih knjig zveže*. Nov horv 430), *kopnomerac* ‘geodet’ (B s. v.), *likočinac* ‘onaj koji spravlja lijekove’ (J s. v. *medicamentarius*) i *posudodelac* ‘obrtnik koji se bavi izradom posuda’ (J s. v. *vascularius*). Sve su složenice te strukture u našem korpusu endocentrične i – osim imenice *knjigovezac* – potvrđene isključivo u leksikografskim izvorima: u Belostenčevu ili u Jambrešićevu rječniku.

Veći broj tvorenicâ iz ove skupine ima dublete tvorene s pomoću u književnoj kajkavštini frekventnije¹⁸ sufikslna inačice *-(e)c*, npr. *drvodelec*, *drvojedec*, *kopnomerac*.

Istraživanje umanjena¹⁹ u kajkavskome književnom jeziku pokazalo je da gotovo sve umanjene izvedene s pomoću inačice *-(a)c* imaju i tvorbene dublete s *-(e)c*, što je s obzirom na to da su deminutivi s inačicom *-(a)c* potvrđeni uglavnom u izvorima pisanim hibridnim jezikom ozaljskoga kruga ili u Gajevim *Novinama horvatskim*, protumačeno kao utjecaj štokavštine.

¹⁷ Kajkavsko *kositrolevar* vjerojatno je kalk prema njemačkome *Zinngiesser*.

¹⁸ usp. Novak; Štebih Golub (2015: 284).

¹⁹ v. Novak; Štebih Golub (2015: 282–283).

Sufiksalna inačica *-(e)c* javlja se u čak 113 imenica našega korpusa, od kojih je najveći broj *nomina agentis et professionis*: *bradobrijec*, *bradobrivec* ‘brijač’, *cvetoberec*²⁰ ‘sakupljač, berač cvijeća’, češljodelec ‘češljar’, *drvodelec* ‘drvodjelja’, *glavosečec* ‘krvnik’. Neke od složenica ovoga tipa imaju figurativno značenje,²¹ npr. dva Krležina hapaksa *hračkolizec* ‘onaj koji liže (tuđe) hračke’ odnosno ‘ulizica’ (*A on pak jadni žitkapisec ... hračkolizec ... zdeličar ... bu krepal bogec brez penez, brez blagoslova, brez nebes*. Krl 17) ili *krvolizec* ‘onaj koji liže (tuđu) krv’ odnosno ‘krvopija, izrabljivač, ugnjetavač’ (*Doktori, gospoda, gingavohodci, krvolizci, pravde i pravice zakoniti zvrtačci*. Krl 74).

Manji broj ovih tvorenica označuje pojave iz životinjskoga svijeta (npr. *lavomorec* ‘zvijer koja u Siriji ubija lavove’, *pčelomorec* ‘zool. vrsta leptira’). Iznimno su rijetke imenice koje znače što drugo, npr. *krtorovec* ‘krtičnjak’.

Složenice strukture *io^sgo + -(e)c* u kajkavskome književnom jeziku potvrđene su od 16. st., tj. od prvih kajkavskih autora Pergošića i Vramca. Za mnoge se od njih može pretpostaviti da su prevedenice prema latinskim modelima, primjerice *ludomorec* (*Puščen ludomorec i tolvaj Barabaš be*. Vram post A, 91) ili *ljudomorec* ‘ubojica’ (*A sudac bi hotel ljudomorca sam od sebe na muku vreći*. Perg 6) prema latinskome *homicida*.

To osobito vrijedi za hapakse pojedinih leksikografa koji ih donose kao prijevode odgovarajućih latinskih lema, primjerice, *majkomorec* (B, J s. v. *matricida*) ili *lavomorec* (J s. v. *leonicida*). Naša analiza tvorenica strukture *io^sgo + -(e)c* pokazala je da ih se čak 42 % javlja samo kod Belostenca, a 20 % kod Jambrešića, što potvrđuje sklonost kajkavskih leksikografa da stvaraju složenice, najčešće prevedenice ili poluprevedenice.

S pomoću sufiksa *-(e)k* u našem je korpusu tvorena samo složenica *mehurovleček* ‘sredstvo za liječenje upale’ (*Zarad očne tvoje boli mehurovlečki postaviti se jesu morali*. Rob I, 213).

Vramec latinsko *benefactor*, *beneficus* prevodi hapaksom tvorenim s pomoću sufiksa *-enik*:

Zahvalnost [jest] dobročinenuku za dobročinjenje zahvaliti. Vram post B, 202.

U našem su korpusu od 17. st. potvrđene još dvije prevedenice prema tome latinskome modelu, nastale čistim slaganjem: *dobročinitel* i *dobročinec*.

D. Malić utvrdila je da su riječi tvorene prema latinskome uzoru s prvim sastavnim dijelom *dobro-* (lat. *bene-*) u hrvatskome jeziku zastupljene od najstarijih vremena.²² Horvat i Perić Gavrančić (2010: 229) u Marulićevu *Naslidovan’ju* pronašle su kalkove *dobročin* i *dobročinac* prema istome latinskome modelu. Ovakvo postojanje istih rječotvorbenih modela (i to ne samo pri kalkiranju) pokazateljem je jedinstva triju hrvatskih književnih jezika.

²⁰ Uz *cvetober*.

²¹ Prvo donosimo tvorbenu definiciju složenice, a onda njezino leksičko značenje. Iz njihove je usporedbe vidljiva figurativnost značenja.

²² v. Malić 2007.

Sufiks *-er* također se javlja u samo jednome primjeru iz našega korpusa: imenica *meročiner* ‘mjeritelj’ zabilježena je u 19. st. (*Ravno tak malo, kagoder meročinstvo neje falingasto, ako meročineri pri merenju polja ljude vkanjuju*. Verh 534).

U suvremenome hrvatskome jeziku²³ sufiks *-ic* slabo je plodan. U književnoj se kajkavštini njime izvode umanjene od imenica muškoga roda (*mehuric*, *mužic*, *oltaric*, *ormaric*, *peharic*, *vetric*)²⁴, dok ga među istraživanim složenicama nalazimo samo u Vramčevu hapaksu *licemerice* ‘licemjer’:

Gda almoštvo činiš, ne trombetaj trombetom, ali glasom kako jalnici čine ili licemerici.
Vram post B, 179.

U našem je korpusu svega nekoliko složenica strukture *io^sgosuf* tvoreno s pomoću sufiksa *-ica*. Većina imenica koje prividno imaju ovu strukturu nastalo je čistim slaganjem (*Bogorodica* je ‘*rodica* Boga’, *detetonosica* je ‘*nosica*²⁵ deteta’). Tvorenice kao što su *decomorica* (J s. v. *infanticida*) i *bratomorica* (J s. v. *fratricida*) eventualno bi se mogle smatrati mocijskim tvorenicama prema *decomorec* i *bratomorec* ukoliko se pretpostavi da je došlo do skraćivanja osnove muškoga mocijskoga parnjaka. Kako se bez ikakvoga skraćivanja imenice *decomorica* i *bratomorica* mogu izvesti složeno-sufiksalsnom tvorbom, smatrat ćemo ih neovisnim tvorenicama.

U kontekstu istraživanja mocije zanimljiv je odnos imenica *ludomorec* i *ludomorica*. Prve potvrde obiju nalazimo u Vramca, s time da je *ludomorec* potvrđen sve do 18. st., dok je *ludomorica* Vramčev hapaks. Vramec obje imenice rabi kao imenice muškoga roda kojima se označuje osoba muškoga spola: *On je bil od začetka ludomorica i razbojnik*. Vram post A, 137a. i *Puščen ludomorec i tolvaj Barabaš be*. Vram post A, 91 a. Takva uporaba i činjenica da su obje muškoga roda, ukazuje na to da među njima ne postoji mocijski odnos te da su ravnopravno nastale složeno-sufiksalsnom tvorbom.

Također je zanimljiv i odnos imenica *figojedec* ‘onaj koji jede smokve’ (B. s. v. *ficarius*) i *figojedica* ‘zool. vrsta ptice koja jede smokve’ (J s. v. *ficedula*) koje također nisu u mocijskom odnosu jer druga ne označuje ženu koja jede smokve, već je riječ o zoonimu.

U suvremenome hrvatskome jeziku sufiksom *-ič* izvedeno je tek nekoliko imenica (*branič*, *gonič*, *pogonič*, *provodič*, *ribič*, *vodič*), pa ga S. Babić (2002: 360) proglašava neplodim. U našem je korpusu s pomoću njega izvedena samo imenica *drvodelič* ‘čovjek koji čisti i orezuje drveće’, koja je Belostenčev hapaks (s. v. *agricola*, *lignarius*).

U našem su korpusu potvrđene četiri složenice istraživane strukture sa sufiksom *-ina*: *brododerina* ‘olupina broda’, *crvojedina* ‘crvotočina’, *kolomazina* ‘mast za mazanje kotača’ i *krtorovina* ‘krtičnjak’. U književnoj ih kajkavštini

²³ Babić (2002: 360) spominje samo izvedenice *vjetric* i *konjic*.

²⁴ v. Štebih Golub, Novak (2015: 285).

²⁵ U značenju ‘ona koja nosi, nositeljica’.

nalazimo od 18. st. Imenica *krtorovina* potvrđena je samo u leksikografskim izvorima, kod Belostenca (s. v. *grumosus*, *kertorovina*) i Jambrešića (s. v. *tumulus*), dok ostale nalazimo i u tekstnim izvorima:

Komaj anda mogel je vreme dočekati da znovič otisnuti i brododerini nazad dopeljati se bude mogel. Rob II, 192;

Črna je ona vre od starine, zgrižena sa od crvojedine, ali tog neje ki meknul bi nju. Pav pop 5;

Protimba proti mravcem [i] gusenicom ... je kolomazina ili šmer. Horv kal b (1820) 42.

Sufiks *-in(e)c* u našem je korpusu potvrđen samo u složenici *krtorovinec* ‘krtičnjak’: *Naj [se] vsaki ... znova zdignjeni kertorovinec razmetče.* Danica (1846) 149.

S pomoću sufiksa *-išče* tvorena su dva *nomina loci* sa značenjem ‘riznica’: *blagohranišče* (B s. v.) i *blagoshranišče* (P s. v. *aerarium* 695).

S. Babić u svojoj monografiji spominje da je sufiks *-ja* veoma aktivan u složeno-sufiksnoj tvorbi. Najbrojnije su pri tome »složenice po obrascu im. + o + glagl. + ja« (Babić 2002: 353–354). U kajkavskome književnome jeziku zabilježili smo desetak tvorenica strukture *io^{s+} go + -ja*. Dvjema od njih jedna je od osnova glagol *piti* (*juhopija* ‘onaj koji pije puno juhe’ i *vinopija* ‘onaj koji pije puno vina’²⁶), a četirima glagol *boleti* (*bubrekololja* ‘upala bubrega’, *črevokololja* ‘bol i bolest crijeva’, *glavokololja* i *leđokololja*).

Imenice te strukture u književnoj kajkavštini veoma često znače osobu, npr. *drevodelja*, *drvodelja* ‘drvodjeljac’ i *dupleranoša* ‘svjećonoša; bakljonoša’. Imenica *bogomolja* ima dva značenja: ‘moljenje bogu’ i ‘osoba koja se moli bogu’. *Nomen loci* je *ladjostaja* ‘luka’.

Takve su složenice u kajkavskim tekstovima potvrđene od 17. st. (*Pazi da vu bogomolje ne pomenjkaš.* Kraj 48; *Justinus, prvi cesar ... vole ostavivši bil je dervodelja, iz dervodelje soldatom posta.* Habd ad 245). Neke su od njih leksikografski hapaksi. Primjerice, Patačićev je *dupleranoša* (s. v. *daductus* 234), *bubrekololja*²⁷ je Jambrešićev (s. v. *nephritis*), a *juhopija* Belostenčev (s. v.).

Sufiks *-jav(e)c* u našem je korpusu potvrđen samo u imenici *poljodeljavec* ‘poljodjelac’²⁸ (*Poljodeljavec na polje šetuje.* Merz 16a).

Jedan od plodnijih sufiksâ u našem je korpusu *-je*. S. Babić (2002: 160–165) spominje da *-je* i u suvremenome jeziku sudjeluje u složeno-sufiksnoj tvorbi, najčešće upravo u složenicama po obrascu im. + o + glag. + *-je*. Ističe da su među njima veoma česte one s glagolom *ljubiti* (*bogoljublje*, *bratoljublje*, *domoljublje*), kao i da istome obrascu pripadaju tvorenice s glagolom *sloviti* koje znače kakvu znanost, nauk. O značenju takvih složenica kaže:

²⁶ Uz dubletu *vinopijec*.

²⁷ Uz dubletni oblik *bubrekolbol* potvrđen u 19. st.

²⁸ U kajkavskome se književnome jeziku javljaju i istoznačne složenice *poljadelavec*, *poljodelavec*, *poljodelec*, kao i izvedenica *poljak*.

Sve takve imenice imaju apstraktno značenje, označuju stanje, svojstvo, osobinu, i mogle bi biti izvedene i od pridjeva. (Babić 2002: 164)

Od tridesetak kajkavskih složenica s tim sufiksom neke imaju apstraktno značenje kao što su *bogočastje* ‘vjera’ (*Lehko pozabimo ona koja smo od bogočastja* iliti *vere znali*. Katek 62) i *kipočastje* ‘idolopoklonstvo’ (B s. v.), no brojne su i one s konkretnim značenjem, npr. *glavogubje* ‘smrtna kazna’ (J s. v. *supplicium*), *kotlonarezje* ‘bakrorez’ (**Kotlonarezje** čini [slikarstvo] ... po povlečajih i piknjah koje vu kotlovini narezane jesu, napuniju se z bojami i pritisneju se na papir. Čt kn 125), *krvolitje* ‘krvoproliće’ (*Skušajmo, je li je prez svakoga kervolitja pod oblast našu kak spravimo?* Rob II, 281), *pravdotečje* ‘sudski postupak, proces’ (*Sud celoga pravdotečja zadržavanje strankam, ako hotele budu, pismena van dati bude dužen*. Sud 3), *pupkorezje* ‘posao primalje, primaljstvo, porodiljstvo’ (*Pri pupkorezju, krištirañu ... za lehku cenu prepоруča se*. Danica (1841) 69).

U kajkavskome su korpusu također veoma česte složenice ove strukture s glagolom *sloviti* u značenju znanosti, učenja: *bogoslovje*²⁹ ‘teologija’ (J s. v. *theologia*), *korenoslovje* ‘etimologija’ (*Tek onda ne samo naredba korenoslovja nego i jedinstvenost obderžana bude*. Gaj osn 10), *pesmoslovje* ‘1. spjev; 2. pjesništvo’ (*Homira, toga nevmrtelnoga vseh pesnikov predotca, dva pesmoslovja, Iliadu i Odiseju ... a vitezospjevanjih predobrazje vnogi postaviti trsiju se*. Henr 175).

Po istom su tvorbenom obrascu nastali mnogi znanstveni nazivi i učeni leksik kao što su *kopnomerje* ‘1. geodezija; 2. tlocrt’ (B s. v. *geometria*, P s. v. *iconographia*), *kopnospisje* ‘zemljopis’ (B s. v. *geographia*), *danosrastje*³⁰ ‘solsticij’ (J s. v. *solstitium*), *glasoskladje* ‘eufonija’ (*Vi [angeli] gledate njega i rednem glasoskladjem noć i dan veselo [ga] okružujete popevajuč*. Krizm raj 82).

Takvi su nazivi često kalkovi ili djelomični kalkovi, a nerijetko je riječ o leksikografskim hapaksima nastalima u težnji da se prevedu latinske natuknice (*kopnomerje* < lat. *geometria*, *kopnospisje* < lat. *geographia*, *korenoslovje* < lat. *etimologia*). Složenica *ladjoterje* također je kalk (prva joj je potvrda u Jambrešića s. v. *naufragus*), no nalazimo je i u tekstnim izvorima (*Ako bi koja auštrijanska ili gerčka ... ladja ... ladjoterje podnesla, tak bude ... pomoč dobila*. Nov horv 321).

Pri identifikaciji složenica strukture *io^sgosuf* sa sufiksom *-ka* vodili smo se kriterijima spomenutima kod obrade tvorenic sa sufiksom *-ica*.

Prema tim kriterijima samo se dvije imenice mogu smatrati složenicama strukture *io^sgo* + *-ka*: *pupkoreska* ‘primalja’ (*Zapovedal je da bi egiptonske pupkoreske vsu muškoga spola novorođenu detcu vumorile*. Hištor 28) i Krležin hapaks *buholofka* ‘ona koja je puna buha, na koju dolaze buhe; fig. i pej. za

²⁹ Uz *bogoslovstvo*.

³⁰ Doduše, u kajkavskome hrvatskome književnom jeziku postoji imenica *rastje* ‘žbunje’, no zbog nepodudarnosti značenja smatramo da ovdje nije riječ o čistom slaganju.

žensku osobu' (*Buholofka stara, larfa nacifrana ... vu vuhu je gluho Smolku gluhom rekla da komendrijaši dorajžali su z pekla.* Krl 93).

Sufiks *-l(e)c* u našem je korpusu potvrđen samo u Patačičevu hapaksu *lab-dopodavalec* 'igrač loptom; igrač igre loptom i reketima' (P s. v. *dator* 324).

Naš korpus sadrži četiri složenice sa sufiksom *-nik*: *dnevno rednik* 'kalendar', *kopnoraspisnik* 'zemljopisac, geograf' te *ladjorobnik* i *morjorobnik* 'gusar'. Iako naoko spadaju u ovu skupinu, složenice kao što su *bogopsovnik* 'bogohulnik' ili *darodelnik* 'djelitelj darova' imaju drugu strukturu – *io^si* – jer im tvorbene definicije glase '*psovnik* boga' i '*delnik* darova'.

Sve složenice sa sufiksom *-nik* iz našega korpusa hapaksi su pojedinih autora. Belostenčevi hapaksi *dnevno rednik*³¹ (B s. v. *calendarium*) i *kopnoraspisnik* (B s. v. *geographus*) nastali su kao pokušaj pronalaženja kajkavskih istovrijednica odgovarajućih latinskih natuknica u njegovu rječniku.

Kako Vranićeve hapakse *ladjorobnik* i *morjorobnik* nalazimo u njegovu prijevodu Robinzona (*Tak onda ... imenuju se ladjorobniki, drugač morski razbojniki, morjorobniki.* Rob II, 275) smatramo da je riječ o prevedenicama njemačkih modela *Seeräuber* i *Schiffsräuber*.

Desetak imenica iz našega korpusa ima stukturu *io^sgo + -stvo*: *baboverstvo* 'praznovjerje', *bogoslavstvo*, *bogoslovstvo* 'teologija', *hižotvorstvo* 'graditeljstvo, arhitektura', *mečobodstvo* 'mačevanje' ...

Mnoge od složenica ovoga tipa nastale su kalkiranjem latinskih istovrijednica (*bogoslavstvo*, *bogoslovstvo* < lat. *teologia*, *mečobodstvo* < lat. *gladiatura*) ili njemačkih modela (*računovodstvo* < njem. *Rechnungsführung*).³²

3 Zaključak

Naše istraživanje složenica strukture *io^sgosuf* u kajkavskome književnom jeziku pokazalo je da je riječ o čestome složeničkome tipu u čijoj je tvorbi aktivno 20 sufiksa: *-a*, *-ar*, *-(E)c* (*-(a)c*, *-(e)c*), *-(e)k*, *-enik*, *-er*, *-ic*, *-ica*, *-ič*, *-ina*, *-in(e)c*, *-išče*, *-ja*, *-jav(e)c*, *-je*, *-ka*, *-l(e)c*, *-nik* i *-stvo*. Od navedenih sufiksâ najplodniji su *-(e)c*, *-je* i *-stvo*, dok su s pomoću sufiksâ *-(e)k*, *-enik*, *-er*, *-ic*, *-ič*, *-in(e)c*, *-jav(e)c* i *-l(e)c* tvorene samo po jedna složenica.

Mnoge od složenica iz našega korpusa hapaksi su i to najčešće leksikografski. Posljedica je to purističke orijentacije kajkavskih leksikografa koji su pokazali veliku kreativnost u stvaranju kajkavskih istovrijednica latinskih lema u svojim rječnicima. Kako su mnoge od kajkavskih složenica prevedenice ili poluprevenice stranih modela, nerijetke su istoznačnice istih struktura koje se ponekad razlikuju samo po sufiksima. Takvi nizovi istostrukturnih istoznačnica (npr. *ladjoter* – *ladjotera* – *ladjoterje*, *drevodelac* – *drevodelavec*

³¹ U kajkavskome su književnom jeziku uobičajeni leksemi *kalendar*, *calendarium*, *kalendarij*, *kolendar*.

³² v. Rammelmeyer (1975: 271).

– drvodelec – drvodelavec, krtorovec – krtorovina – krtorovinec) svjedoče o rječotvorbenom i leksičkom bogatstvu književne kajkavštine.

IZVORI

B = Ivan BELOSTENEC, 1740: *Gazophylacium*. Zagreb.

Bel prop = Ivan BELOSTENEC, 1672: *Deset propovijedi o euharistiji*. Zagreb. Građa 14.

Čt kn = *Čtenja kniga od pravotvornosti za potrebnost narodnih škol vugerskoga i horvatskoga kraljevstva*, 1780. Budim.

Danica = Ignacije KRISTIJANOVIĆ, 1834–1850: *Danica zagrebečka*. Zagreb.

Ev = *Čtejenja i evangeliumi na vse nedelje i svetke celoga leta za ptrebuvanje slavne biškupije zagrebečke*, 1842. Zagreb.

Gaj osn = Ljudevit GAJ, 1830: *Kratka osnova horvatsko-slavenskoga pravopisanja poleg mudroljubneh narodneh i prigospodarneh temelov i zrokov*. Budim.

Gašp I–IV. Hilario GAŠPAROTI, 1752–1760: *Cvet sveteh ali življenje i čini svetcev*. Beč.

H = Juraj HABDELIĆ, 1770: *Dictionar*. Graz.

Habd ad = Juraj HABDELIĆ, 1674: *Pervi otca našega Adama greh*. Graz.

Henr = Franjo ŠTREHE, 1955: *Henriada*. Zagreb: Građa 25.

Hištor = *Začetek hištorie iliti kratki i lehkek način mlade ljude hištorie navučiti*, 1759. Zagreb.

Horv kal a = 1826–1839: *Horvatski kalendar*. Zagreb.

Horv kal b = 1812–1836: *Horvatski kalendar*. Varaždin.

J = Andrea JAMBREŠIĆ, 1742: *Lexicon latinum interpretatione Illyrica, Germanica et Hungarica locuples*. Zagreb.

Katek = *Veliki katekižmuš z pitanji i odgovori za očitno i posebno navučanje dece horvatskoga orsaga z pridavkom od dvorenja pri svete meši*, 1816. Budim.

Kraj = Nikola KRAJAČEVIĆ, 1640: *Molitvene knjižice*. Požun.

Krl = Miroslav KRLEŽA, 1936: *Balade Petrice Kerempuha*. Ljubljana: Akademska založba.

Lovr ad = Jakob LOVRENČIĆ, 1833: *Adolf iliti kakvi su ljudi*. Varaždin.

Merz = *Ljudih merzenje i detinska pokora. Jeden igrokaz vu peteh pokazah od Augusta Kotzebue*, 1800.

St kol = Tomaš MIKLOUŠIĆ, 1819: *Stoletni kalendar iliti Dnevnik stoletni horvatski do leta 1901 kažući po Tom. Mikloušiću*. Zagreb.

Nov horv = 1835: *Novine horvatske*. Zagreb.

P = Adam PATAČIĆ: *Dictionarium latino-illyricum et germanicum*. (rkp.)

- Pav pop = Nikola PAVIĆ, 1941: *Popevke*. Zagreb: Knjiž. Vasić i Horvat.
- Perg = Ivan PERGOŠIĆ, 1574: *Decretum*. Nedelišće.
- Plača = *Plača istine. Igrokaz vu četereh pokazih za leto 1830, 1830.* (rkp.)
- Rob I, II = Anton VRANIĆ, 1796: *Mlajši Robinzon*. Zagreb.
- Sud = *Članak 20-i od kratkoputneh sudov.*
- Št past = Pavao ŠTOOS, 1833: *Protuletno slavoglasje ... gospodinu Jožefu Mihalič na ocvetenje godovnoga dana...* Zagreb.
- Švag = Fortunato ŠVAGEL, 1761: *Opus selectum*. Zagreb.
- Voc = *Vocabula orgine graeca sed latini usus*, 1824.
- Vram post A = Antun VRAMEC, 1586: *Postila na vse leto po nedelne dni vezda znovič spravlena slovenskim jezikom po Antolu Vramce*. Varaždin.
- Vram post B = Antun VRAMEC, 1586: *Postila na vse leto po nedelne dni vezda znovič spravlena slovenskim jezikom po Antolu Vramce*. Varaždin.
- Verh = Maksimilan VRHOVEC, 1822: *Podvučanja vu najpoglavitešeh vere istinah i najosebitešeh kerstčanskeh dužnostjah*. Zagreb.

LITERATURA

- Stjepan BABIĆ, 2002: *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: HAZU.
- Eugenija BARIĆ, 1979: Dosadašnje proučavanje složenica u hrvatskom i srpskom jeziku. *Rasprave Zavoda za jezik* 4/5, 17–29.
- –, 1980: *Imeničke složenice neprefiksalne i nesufiksalne tvorbe*. Zagreb: Liber.
- –, 1981: Imeničke složenice s glagolskim prvim dijelom. *Rasprave Zavoda za jezik* 6/7, 17–30.
- Eugenija BARIĆ et al., 1995: *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Laurie BAUER, 2003: *Introducing linguistic morphology*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- –, 2009: Typology of compounds. *The Oxford handbook of compounding*. Ed. Pavol Štekauer; Lieber Rochelle. Oxford: Oxford University Press.
- Marijana HORVAT, Sanja PERIĆ GAVRANČIĆ, 2010: Zapažanja o leksiku Marulićeva Naslidovan'ja – od latinskoga izvornika do hrvatskoga prijevoda. *Colloquia Marvliana* XIX, 223–335.
- Marijana HORVAT, Ermina RAMADANOVIĆ, 2012: O složenicama i sraslicama (na primjerima iz Voltićeva Ričoslovnika). *Filologija* 58, 133–161.
- Amir KAPETANOVIĆ, 2007: Jesu li endocentrične imeničke složenice tvorbeno inovacija u hrvatskom jeziku 19. stoljeća? *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 33, 235–244.

- Ivan KLAJN, 2002: *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku*. Beograd: Panteon.
- Vjera LOPINA, 1990: Imeničke složenice – prevedenice s grčkoga u crkvenoslavenskom jeziku hrvatske redakcije. *Suvremena lingvistika* 29/30, 75–87.
- Dragica MALIĆ, 2007: Tragovi crkvenoslavensko-čakavskih matica u najstarijim dubrovačkim molitvenicima. *Filologija* 49, 137–193.
- Ivan MARKOVIĆ, 2013: *Uvod u jezičnu morfonologiju*. Zagreb: Disput.
- Istvan NYOMÁRKAY, 1989: *Ungarische Vorbilder der kroatischen Spracherneuerung*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kristian NOVAK, Barbara ŠTEBIH GOLUB, 2015: Imeničke umanjnice u kajkavskome književnom jeziku. *Manjšalnice v slovanskih jeziki: oblika in vloga*. Ur. Irena Stramljič Breznik. Maribor: Zora. 277–290.
- Matthias RAMMELMEYER, 1975: *Die deutschen Lehnübersetzungen im Serbokroatischen*. Wiesbaden: Franz Steiner.
- Diana STOLAC, 1995: Standardizacijski procesi u kajkavskome književnom jeziku. *Filologija* 24/25, 331–337.
- Barbara ŠTEBIH, 2007: Hibridne složenice u kajkavskome književnom jeziku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 33, 391–411.
- , 2008: Pravi mocijski parnjaci u kajkavskome književnom jeziku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 34, 393–412.
- Barbara ŠTEBIH GOLUB, 2010: Složenice u kajkavskome književnom jeziku. *Vidobrazennija istorii ta kulturi narodu v slovotvorenni*. Ed. Evgenija A. Kaprilovska; Nina F. Klimenko. Kijev: Akademija znanosti Ukrajine i Kijevski nacionalni univerzitet Tarasa Ševčenka. 329–346.
- Dušanka VUKIĆEVIĆ, 1994: O značenju imeničkih složenica. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 37/1–2, 145–149.
- Robert ZETT, 1970: *Beiträge zur Geschichte der Nominalkomposita im Serbokroatischen*. Köln, Wien: Böhlau Verlag.

EN TIP SAMOSTALNIŠKIH ZLOŽENK V KAJKAVSKEM KNJIŽNEM JEZIKU

V prispevku analiziramo samostalniške zloženske, ki imajo samostalniško sestavino na prvem, glagolsko pa na drugem mestu in so tvorjene s priponskim obrazilom. Gre za analizo tvorjenk v kajkavskem knjižnem jeziku, tj. idiomu, ki je imel na področju severozahodne Hrvaške od 16. stoletja pa vse do oblikovanja hrvaškega standardnega jezika na štokavski osnovi v tridesetih letih 19. stoletja vlogo standardnega jezika. Korpus tvori 300 samostalnikov, izpisanih iz doslej objavljenih zvezkov *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* in kartoteke Inštituta za hrvaški jezik in jezikoslovlje. Raziskovanje zloženk s strukturo *io^ogosuf* v kajkavskem knjižnem jeziku je pokazalo, da gre za pogost tip zloženk. 116 samostalnikov s to strukturo (od skupno 300) je tvorjenih z ničto pripono in smo jih izločili iz raziskave. Pri tvorbi preostalih samostalnikov

produktivnost izkazuje 20 pripon: *-a, -ar, -Ec (-(a)c, -(e)c), -(e)k, -enik, -er, -ic, -ica, -ič, -ina, -in(e)c, -išče, -ja, -jav(e)c, -je, -ka, -l(e)c, -nik* in *-stvo*. Najproduktivnejše so *-(e)c, -je* in *-stvo*, medtem ko so pripone *-(e)k, -enik, -er, -ic, -ič, -in(e)c, -jav(e)c* in *-l(e)c* potrjene le z eno pojavitvijo. Kajkavske zloženke so neredko priložnostnice. To je posledica puristične usmerjenosti kajkavskih leksikografov in avtorjev, ki so se izogibali madžarizmom in germanizmom, tudi učenim evropeizmom, zaradi česar so (pogosto s kalkiranjem) tvorili nove kajkavske besede.

ONE TYPE OF NOUN COMPOUND IN THE KAJKAVIAN LITERARY LANGUAGE

The topic of this paper is the description of a type of nominal compound words in which the first component is nominal, the second verbal, and the word formation type being complex-suffixal in Kajkavian literary language – the standardized idiom that had performed the function of standard language in North-West Croatia in the period between the sixteenth century and the 1830s and the formation of the Croatian Standard language constructed on the basis of the Štokavian dialect. Our corpus contains around 300 nominal compounds, excerpted from the published volumes of *Rječnik kajkavskoga književnoga jezika* and the card files of the Institute of Croatian Language and Linguistics. This investigation shows that in the Kajkavian literary language the compounds in which the first component is nominal, the second verbal, and the word formation type being complex-suffixal are frequent. 116 nouns with this structure have a zero suffix and were excluded from this investigation. In addition to the zero suffix, there are 20 active suffixes used *-a, -ar, -Ec (-(a)c, -(e)c), -(e)k, -enik, -er, -ic, -ica, -ič, -ina, -in(e)c, -išče, -ja, -jav(e)c, -je, -ka, -l(e)c, -nik* and *-stvo*. The most productive of these are *-(e)c, -je* and *-stvo*, while the suffixes *-(e)k, -enik, -er, -ic, -ič, -in(e)c, -jav(e)c* and *-l(e)c* are found in single examples. Many compounds in our corpus are *hapax legomena*. This is the consequence of the puristic orientation among Kajkavian lexicographers and authors who were attempting to avoid Hungarisms, Germanisms and Latinisms by creating new Kajkavian words, often by translating them.
